

Zgodovina oživiljena

PETER KOLŠEK

Aufbiks
režija **Miran Zupanič**
RTV Slovenija, 23. 5. 2006

televizijski igrano-dokumentarni film

Po Zupaničevem *Aufbiks!* bo treba televizijski igrano-dokumentarni film domače proizvodnje gledati z zahtevnejšimi očmi. Pokazal je namreč, kaj se v tem žanru dá postoriti, kadar ima avtor vizijo – seveda oprto na dejstvo, da ni treba šparati pri vsakem statistu in pri vsakem gvantu ali historičnem eksponatu, ki skupaj pričajo – in »pričarajo« – dokumentarno razsežnost časa. Ker je malo verjetno, da je glavnino denarja za ta materialno razkošen izdelek odrinila nacionalna televizija, zelo verjetno pa, da sta se v svojo čast in slavo potrudila celjska mestna občina in njen župan Bojan Šrot, je *Aufbiks!* tudi lep primer »usklatih

interesov«; primer, ki bi mu v Sloveniji ne bilo težko najti še kakšnega para. *Aufbiks, torej!*

A brez Zupaničeve avtorske ambicije in profesionalnega védenja, kako se takšni stvari streže od spredaj (se pravi, z organizacijo prepričljive teatralične mizanscene) in od zadaj (z empirično podporo zgodovinske stroke, v tem primeru knjige celjskega zgodovinarja Janeza Cvirna: *Kri v luft! Čreve na plot!* – Oris družabnega življenja v Celju na prelomu stoletja), bi seveda denar sam po sebi ne pomenil veliko. Bistven je (bil) namreč koncept, ta pa je: selektivna, a v detajlih dognana historična rekonstrukcija. Kar gledamo, ni poskus natančne objektivizacije zgodovinskih dejstev (te sicer slišimo iz offa), pač pa njihova metonimična prezenca; vemo, da gledamo »nadomestne« historične prizore, ki se prav nič ne trudijo biti verodostojni, a hkrati trdno verjamemo, da je bilo »natančno« tako. Tako dokumentarni pol filma

prikazuje dokaj trdne obrise zgodovinskega časa, igrani pol pa ta čas ilustrativno nadgrajuje – v smeri humorja, ironije in – pri gledalcu, ki je sposoben zgodovinskega rezoniranja – refleksije. Vzemimo enega od najbolj karakterističnih prizorov, tistega pri zoboderu: zavaljeni pacient je Nemeč, ruvalec zob Slovenec. Med njima je trojno konfliktno razmerje: nacionalno, poslovno in ambulatno. Ko dentist odvrže zob v smeti in pacient izpljune kri, se iz zadnjega usuje protislovenski gnoj, iz prvega pa »strokovna« diagnoza mednacionalnega stanja. Učinek ni le humoren, ker po naravi mešanja vzvišenih in profanih dejstev drugačen ne more biti, ampak tudi zgodovinsko resen, ker natančno fiksira medsebojna narodno-politična razmerja.

In takšen je konceptualni zastavek celotnega filma. Ko govorijo akterji v kamero, ne pripovedujejo le o zgodovinskih

dejstvih, ki so za umevanje osnovnega sporočila nujna, ampak tudi o tem, kakšen je način tega filmskega pripovedovanja. Ta brechtovski potujitveni način kaže torej »zgodovino« in hkrati gleda pod prste interpretaciji. Zato v filmu zgodovina »oživi«, kar ni le dobrodošla edukacijska razsežnost, ampak tudi praktičen zgled, kako danes kolikor toliko učinkovito zrevoltirati pasivno razmerje do zgodovine. V tem primeru pač zgodovine slovensko-nemških odnosov v času monarhije na splošno in v Celju posebej. To mesto ima v mednacionalnem aufbiksanju (torej pozivov na narodnostni in ročni ravsl!) nedvomno kaj pokazati, o čemer ve današnji, komaj dobro stoletje odmaknjeni spomin malo ali nič, a takšnih zgodovinsko fotogeničnih točk je na slovenskem zemljevidu še veliko. Je pa res, da je treba visoko zavihati rokave, kakor je to storil Miran Zupanič in njegova ekipa. Le tako pridejo čreva na plot!